

Nr 27

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i lagen den 18 juni 1925 (nr 219) angående förbud i vissa fall för bolag, förening och stiftelse att förvärva fast egendom, m. m.

Genom en den 25 mars 1960 dagtecknad proposition, nr 122, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av tredje lagutskottet, har Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga följande förslag till

1) Lag om ändring i lagen den 18 juni 1925 (nr 219) angående förbud i vissa fall för bolag, förening och stiftelse att förvärva fast egendom

Härigenom förordnas, *dels* att 2 och 4—6 §§ lagen den 18 juni 1925 angående förbud i vissa fall för bolag, förening och stiftelse att förvärva fast egendom skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges, *dels* att efter 5 § skall infogas en ny paragraf, betecknad 5a §, av nedan angiven lydelse, *dels* att i 3, 8 och 10 §§ samma lag orden Konungens befallningshavande skola utbytas mot ordet länsstyrelsen.

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

2 §.

Vad i denna lag stadgas angående inskränkning i bolags, förenings eller stiftelses rätt att förvärva fast egendom har ej avseende å förvärv, som sker omedelbart på grund av stadgande i lag eller jämlikt Konungens medgivande till expropriation, *eller* å förvärv, som genom testamente göres av annan förening än ekonomisk förening eller av stiftelse, *ej heller* å förvärv av järnväg.

Vad i denna lag stadgas angående inskränkning i bolags, förenings eller stiftelses rätt att förvärva fast egendom har ej avseende å

1. förvärv som sker omedelbart på grund av stadgande i lag eller jämlikt Konungens medgivande till expropriation;

2. förvärv som genom testamente göres av annan förening än ekonomisk förening eller av stiftelse;

3. förvärv från kronan;

4. förvärv av järnväg.

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

4 §.

Konungen äger giva bolag, förening eller stiftelse tillstånd att förvärva fast egendom av annan beskaffenhet än i 3 § sägs i fall,

Bolag, förening eller stiftelse må i den ordning 5a och 6 §§ stadga erhålla tillstånd att förvärva fast egendom av annan beskaffenhet än i 3 § sägs i fall,

1. att — — — — — mindre jordbruk.
 Tillstånd till — — — — — till överlåtelsen.
 Tillstånd enligt — — — — — och fäbodskog.
 I fråga — — — — — en fastighet.
 Vad enligt — — — — — avstyckade ägovidden.
 Tillstånd till — — — — — märkligen försvagas.

5 §.

Prövas i andra fall än i 4 § angivits på grund av särskilda omständigheter bolag, förening eller stiftelse böra medgivas rätt att förvärva fast egendom av annan beskaffenhet än i 3 § sägs, äger Konungen giva tillstånd därtill. Såsom sådan omständighet skall i fråga om förvärv, som göres av annan förening än ekonomisk förening eller av stiftelse, anses, att föreningen eller stiftelsen främjar ett allmännyttigt ändamål samt att förvärvet äger avsevärd betydelse för föreningens eller stiftelsens verksamhet.

Prövas i andra fall än i 4 § angivits på grund av särskilda omständigheter bolag, förening eller stiftelse böra medgivas rätt att förvärva fast egendom av annan beskaffenhet än i 3 § sägs, må tillstånd därtill givas i den ordning 5a och 6 §§ stadga. Såsom sådan omständighet skall i fråga om förvärv, som göres av annan förening än ekonomisk förening eller av stiftelse, anses, att föreningen eller stiftelsen främjar ett allmännyttigt ändamål samt att förvärvet äger avsevärd betydelse för föreningens eller stiftelsens verksamhet.

5a §.

Fråga om tillstånd jämlikt 4 eller 5 § avgöres av Konungen. Sådant tillstånd må dock lämnas av länsstyrelsen, där följande förutsättningar äro för handen, nämligen

1. att egendomen förvärvas i utbyte mot annan fast egendom inom länet;

2. att såväl den förra som den senare egendomen huvudsakligen är avsedd för skogsbruk;

3. att den ena egendomen ungefär motsvarar den andra i värde;

4. att lantbruksnämnden och överlantmätaren tillstyrka att tillstånd meddelas.

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

6 §.

Åskas sådan prövning, som i 3 § sägs, eller vill bolag, förening eller stiftelse jämlikt 4 eller 5 § söka *Konungens* tillstånd att förvärva fast egendom, skall ansökan jämte fångeshandlingen eller bestyrkt avskrift därav ingivas till *Konungens befallningshavande* inom tre månader från det fånget skedde. Försittes den tid eller prövas egendomen icke vara sådan, som i 3 § sägs, och varder ej heller, där *Konungens* tillstånd sökes, sådant beviljat, vare fånget ogillt.

Sökes *Konungens* tillstånd, ållige *Konungens befallningshavande*, såframt ej förvärvet godkännes enligt 3 §, att insända handlingarna jämte eget utlåtande till Konungen. Innan utlåtande avgives, skall *Konungens befallningshavande*, där det ej av särskild anledning finnes icke vara erforderligt, över ansökningen höra kommunalnämnden i orten eller annan kommunal myndighet samt annan nämnd eller myndighet, som kan antagas äga kännedom om förhållandena, såsom hushållningssällskapets förvaltningsutskott eller egnahemsnämnd.

Över *Konungens befallningshavandes* beslut i ärende, som nu sagts, må klagan föras i den ordning, som för ekonomimål i allmänhet är stadgad.

Närmare föreskrifter — — — — — av Konungen.

Är i — — — — — fast egendom.

Åskas sådan prövning, som i 3 § sägs, eller vill bolag, förening eller stiftelse jämlikt 4 eller 5 § söka tillstånd att förvärva fast egendom, skall ansökan jämte fångeshandlingen eller bestyrkt avskrift därav ingivas till *länsstyrelsen* inom tre månader från det fånget skedde. Försittes den tid eller prövas egendomen icke vara sådan, som i 3 § sägs, och varder ej heller, där tillstånd sökes, sådant beviljat, vare fånget ogillt.

Sökes tillstånd, ållige *länsstyrelsen*, såframt ej förvärvet godkännes enligt 3 § eller ansökningen bifalles av *länsstyrelsen* enligt 5a §, att insända handlingarna jämte eget utlåtande till Konungen. Innan *länsstyrelsen* meddelar tillstånd eller avgiver utlåtande, skall, där det ej av särskild anledning finnes icke vara erforderligt, förutom *lantbruksnämnden* och *överlantmätaren* kommunalnämnden i orten eller annan kommunal myndighet höras i ärendet.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1960.

2) Lag angående ändrad lydelse av 1 och 12 §§ lagen den 3 juni 1955 (nr 272) om inskränkning i rätten att förvärva jordbruksfastighet (jordförvärvslagen)

Härigenom förordnas, att 1 och 12 §§ lagen den 3 juni 1955 om inskränkning i rätten att förvärva jordbruksfastighet (jordförvärvslagen) skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

Beträffande de skäl, som anförts till stöd för propositionen, får utskottet, i den mån redogörelse därför ej lämnas nedan, hänvisa till propositionen.

Propositionens huvudsakliga innehåll

För att förenkla handläggningen i ärenden rörande markbyten med bolag föreslås sådan ändring i 1925 års lag, att förvärvstillstånd i vissa fall skall kunna lämnas av länsstyrelse i stället för av Kungl. Maj:t. Härjämte föreslås bl. a. att fastighetsförvärv från kronan undantages från tillståndstvånget enligt såväl 1925 års lag som jordförvärvslagen.

Inledning

Jordförvärvs- och bolagsförbudslagstiftningen överses för närvarande av 1958 års jordlagsutredning. Förslag till ny lagstiftning bör enligt utredningsdirektiven föreligga år 1961 med hänsyn till att giltighetstiden för nu gällande jordförvärvslag utlöper den 30 juni 1962. Emellertid har riksdagen funnit önskvärt att bolagsförbudslagen redan dessförinnan ändras så, att handläggningen förenklas i ärenden rörande markbyten med bolag (se jordbruksutskottets av riksdagen — skrivelse 284/1959 — godkända utlåtande 30/1959 s. 80—81). Som motiv för önskemålet hänvisas till det trängande behovet av förbättrad ägoanordning i fråga om stora arealer skogsmark. Härjämte erinras om bland annat den arronderingsfrämjande bytesverksamhet, som inletts av lantbruksnämnderna och skogsbolagen till gagn för såväl bonde- som storskogsbruket, samt om vikten av att påskynda denna verksamhet. Med anledning av riksdagens framställning har utredningen i ett den 26 november 1959 avgivet stencilerat delbetänkande angående decentralisering av beslutanderätten i förvärvsfrågor enligt bolagsförbudslagen m. m. föreslagit vissa lagändringar av provisorisk art. Över betänkandet har remissyttranden avgivits av hovrätten för Nedre Norrland, kammarkollegiet, domänstyrelsen, lantbruksstyrelsen, lantmäteristyrelsen, skogsstyrelsen, samtliga länsstyrelser, Sveriges lantbruksförbund, Riksförbundet Landsbygdens folk (RLF), Svenska landskommunernas förbund, Svenska pastoratens riksförbund, Sveriges skogsägareföreningars riksförbund, Sveriges skogsägareförbund, Skogsindustriernas samarbetsutskott, Sveriges industriförbund, Landsorganisationen i Sverige (LO) samt Kooperativa förbundet. En del länsstyrelser har dessutom överlämnat yttranden från av dem hörda myndigheter och organisationer.

Gällande bestämmelser

B o l a g s f ö r b u d s l a g e n¹, vars ursprungliga syfte är att skydda den bondeägda marken mot skogsbolagens expansionssträvanden, innehåller till en början ett principiellt förbud för bolag, förening och stiftelse att förvärva

¹ SFS 1925:219 med ändringar 1927:67, 1932:183, 1937:389, 1948:221 och 1948:276.

fast egendom på landet och i stad utanför det till bebyggande planlagda området. Lika med stad anses härvid köping och annan ort där den för städerna gällande ordningen för bebyggande skall iakttagas (1 §). Från förvärvsförbudet stadgas dock vissa undantag (2, 7 och 11 §§). Vidare må bolag, förening eller stiftelse förvärva sådan fast egendom, som av länsstyrelsen i viss ordning prövas äga sitt huvudsakliga värde i åbyggnaden eller huvudsakligen vara avsedd till tomt, upplagsplats, idrottsplats eller dylikt eller att nyttjas till stenbrott, grus- eller lertag eller utgöra torvmosse, vattenfall, fiske eller annan dylik lägenhet eller vara av beskaffenhet att böra skyddas på grund av säregen natur eller fornlämning eller av liknande anledning (3 §).

Kungl. Maj:t äger ge bolag, förening eller stiftelse tillstånd att förvärva fast egendom av annan beskaffenhet än nyss sagts i fall 1. *att* egendomen den 1 juli 1925 ägdes av bolag eller ekonomisk förening och sedermera alltjämt tillhört dylik samfällighet; 2. *att* egendomen utgör fastighet varav icke någon del lämpligen kan nyttjas för jordbruk; 3. *att* egendomen utgör sådan del av en fastighets avrösningsjord med impedimenter, vilken prövas icke vara erforderlig för att återstående del av fastigheten skall äga skogstillgång, tillräcklig att utgöra varaktigt stöd för drivande av självständigt jordbruk (stödskog), och icke heller vara att hänföra till sådana till odling tjänliga myrmarker och andra odlingslägenheter, som i anseende till läge, omfattning och jordens beskaffenhet ägnar sig för upptagande av självständiga jordbruk eller lämpligen kan sammanslås med andra brukningsdelar (odlingsområde);¹ 4. *att* egendomens förvärvande för bolaget, föreningen eller stiftelsen såsom innehavare av angränsande fastighet äger avsevärd betydelse med hänsyn till skogsvårdens främjande; 5. *att* med egendomens förvärvande är avsett att åt arbetare eller andra hos bolaget, föreningen eller stiftelsen anställda personer bereda bostäder eller att genom idkande av jordbruk tillgodose sådana personers behov av livsförnödenheter eller jordbruksprodukter; eller 6. *att* med egendomens förvärvande är avsett att främja bildandet av egna hem eller mindre jordbruk (4 § första stycket). — Tillstånd till förvärv enligt andra eller tredje punkten må ej utan särskilda skäl förvägras bolag, förening eller stiftelse, som under de före ansökningens ingivande senast förflutna tio åren genom överlåtelse till enskild person av skogsmark eller till jordbruk tjänlig fastighet med efter ortens förhållanden erforderlig skogstillgång eller också genom sådan överlåtelse till enskild person av odlad jord eller odlingsområde, som prövas gagnelig för befolkningens näring i orten, avhänt sig egendom, vilken finnes i värde ungefär motsvara den egendom som avses med förvärvet. Med överlåtelse som nu sagts skall jämsställas överlåtelse av skogsmark, jordbruksfastighet, odlad jord eller odlingsområde till kommun eller till hushållningssällskap, bolag eller förening som utövar statsunderstödd egnahemsverksamhet. Har över-

¹ Vid beräkning av stödskog skall hänsyn tagas dels till möjligheten att genom delning av förefintligt jordbruk bilda nya självständiga jordbruk dels, beträffande odlingsområde, till möjligheten att av dylikt område bilda självständigt jordbruk eller sammanslå sådant område med annan brukningsdel.

låtelse av jordbruksfastighet eller skogsmark skett till enskild person, som förvärvat egendomen huvudsakligen för att därav bereda sig inkomst annorledes än genom dess utnyttjande för eget jordbruk eller i samband därmed bedrivit skogsbruk, må hänsyn ej tagas till överlåtelsen (4 § andra stycket).

Utöver nu angivna möjligheter att meddela förvärvstillstånd — de s. k. speciella eller lindrigare koncessionsgrunderna — har Kungl. Maj:t också en allmän befogenhet att meddela sådant tillstånd. Om nämligen i andra fall än som angivits i 4 § på grund av särskilda omständigheter anses, att bolag, förening eller stiftelse bör medges rätt att förvärva fast egendom av annan beskaffenhet än i 3 § sägs, så äger Kungl. Maj:t ge tillstånd därtill (5 §).

Vill bolag, förening eller stiftelse påkalla länsstyrelsens prövning enligt 3 § eller söka Kungl. Maj:ts tillstånd att förvärva fast egendom, skall ansökan jämte fångeshandlingen eller bestyrkt avskrift därav inges till länsstyrelsen inom tre månader från det fångat skedde. Försittes denna tid eller prövas egendomen icke vara hänförlig under 3 § och blir ej heller ansökan bifallen av Kungl. Maj:t, skall fångat vara ogillt. Sökes tillstånd, åligger det länsstyrelsen, såframt ej förvärvet godkännes enligt 3 §, att insända handlingarna jämte eget utlåtande till Kungl. Maj:t. Innan utlåtande avges, skall länsstyrelsen, där det ej av särskild anledning finnes icke vara erforderligt, över ansökningen höra kommunalnämnden i orten eller annan kommunal myndighet samt annan nämnd eller myndighet, som kan antagas äga kännedom om förhållandena, såsom hushållningssällskapets förvaltningsutskott eller lantbruksnämnd (6 § jfrd m. SFS 1947: 295).

Genom särskild k u n g ö r e l s e¹ har Kungl. Maj:t meddelat föreskrifter rörande den utredning som erfordras för prövning i vissa fall av bolags, förening eller stiftelses ansökan i fråga om förvärv av fast egendom m. m. Avser ansökning tillstånd jämlikt 4 eller 5 § bolagsförbudslagen, skall den vara åtföljd av bl. a. karta eller karts-kiss jämte utredning rörande egendomens värde, omfattning och beskaffenhet samt rörande de förhållanden i övrigt, som sökanden vill åberopa (2 §). Åberopar sökanden för tillstånd enligt 4 § första stycket andra eller tredje punkten bolagsförbudslagen, att förvärvet avser kompensation för sådan tidigare överlåtelse som avses i andra stycket samma paragraf, skall bifogas karta eller karts-kiss jämte utredning även om den sålunda överlåtna egendomens omfattning och beskaffenhet vid tiden för överlåtelsen ävensom den utredning i övrigt, som sökanden vill åberopa till styrkande av att överlåtelsen är sådan som avses i lagrummet (3 §). I fall, som avses i 4 § andra stycket bolagsförbudslagen, ankommer det på sökanden att, därest ej vid förhandlingar mellan lantbruksnämnden och sökanden åstadkommits ett godtagbart underlag för bedömning av den överlåtna egendomens värde, förete utredning om detta värde. Utredningen skall verkställas av tre ojäviga personer, av vilka en skall vara vederbörande distriktslantmätare eller utses av länsstyrelsen. De båda andra skall av denne utses bland dem som i orten är nämndemän,

¹ SFS 1956: 13.

ägodelningsnämndemän eller gode män vid lantmåteri- eller mättningsförrättningar (4 §).

Avser förvärvet eller överlåtelse, varom sägs i 4 § andra stycket bolagsförbudslagen, del av fastighet, skall i ärendet förebringas utredning jämte yttrande av den distriktslantmätare eller mättningsman, vilken har att handlägga den lantmåteriförrättning som fordras för delens avskiljande (5 §).

Finnes påkallat att ytterligare utredning eller undersökning i visst avseende verkställas av särskild sakkunnig, må sökanden föreläggas inkomma med yttrande från sådan sakkunnig (6 §).

Enligt jordförvärvslagen¹ må ej fast egendom, som är taxerad såsom jordbruksfastighet, genom köp, byte eller gåva förvärvas utan tillstånd av lantbruksnämnd. Sådant förvärvstillstånd erfordras dock ej i bl. a. följande fall: 1. där förvärvaren är kronan, landskommun, köping, stad eller municipalsamhälle; 2. där egendomen förvärvas av annan kommun än under 1 sägs² eller annan dylik samfällighet för ändamål som avses i 1 § 4, 7 eller 16 lagen den 12 maj 1917 om expropriation; 3. där kontrahenterna är på närmare angivet sätt anhöriga med varandra; 4. där tillstånd skall sökas enligt bolagsförbudslagen eller lagen den 30 maj 1916 om vissa inskränkningar i rätten att förvärva fast egendom eller gruva eller aktier i vissa bolag; 5. där förvärvet sker genom inrop på exekutiv auktion (1 § första stycket). I det sistnämnda fallet föreligger som regel skyldighet att åter avyttra egendomen inom två år, vid äventyr att länsstyrelsen förordnar om försäljning på offentlig auktion (11 §). Vid sådan auktion må egendomen säljas endast till på visst sätt kvalificerad köpare, t. ex. till kronan eller till kommun eller annan dylik samfällighet som vill förvärva egendomen för ändamål varom förmäles i 1 § första stycket 2 (12 §).

Förslag om ytterligare undantag från förvärvsförbuden

Utredningen

Utredningen har övervägt huruvida undantag bör göras för förvärv från kronan och från bolag samt för förvärv som endast avser mindre markområden.

Beträffande förvärv från kronan framhålles till en början, att enligt 77 § regeringsformen kronans fasta egendom icke får försäljas utan riksdagens samtycke men att riksdagen medgivit Kungl. Maj:t rätt dels att utan riksdagens samtycke i varje särskilt fall besluta om försäljning av sådan kronan tillhörig fast egendom, vars taxeringsvärde eller uppskattade saluvärde uppgår till högst 70 000 kronor, dels att åt central förvaltningsmyndighet överlämna beslutanderätten rörande försäljning av egendom, vars värde icke överstiger 30 000 kronor. Utredningen påpekar vidare, att i de bemyndiganden för centrala förvaltningsmyndigheter som av Kungl.

¹ SFS 1955:272 med ändring 1958:212.

² Före 1958 års lagändring löd alla kommuner under punkt 2.

Maj:t utfärdats givits vissa närmare angivna föreskrifter rörande ärendenas prövning, däribland upptagits att, då fråga är om försäljning av jordbruksfastighet, myndigheten skall höra den lantbruksnämnd inom vars verksamhetsområde fastigheten är belägen. Slutligen anföres.

Utredningen erinrar i detta sammanhang om behandlingen i Kungl. Maj:ts av riksdagen godkända proposition 1959:148 av domänstyrelsens förslag om bemyndigande för styrelsen att under vissa förutsättningar för kronans räkning ingå i och svara för s. k. avtalsbyten. Departementschefen föreslog för sin del bifall till förslaget. Såsom förutsättning för utnyttjande av bemyndigandet borde dock gälla, att vederbörande lantbruksnämnd och fastighetsbildningsmyndighet tillstyrkte markbytet samt att redogörelse för genomförda markbyten årligen ingåves till Kungl. Maj:t. Utredningen förutsätter att Kungl. Maj:t i mån av behov kommer att utfärda liknande bestämmelser för de andra ovan angivna centrala förvaltningsmyndigheterna.

Utöver de försäljningar som kan ske enligt nämnda bemyndiganden verkställas försäljningar av ecklesiastik kronojord, av mark som förvaltas av försvarsväsendet samt av mark som inköpts av lantbruksnämnd.

Utredningen har kommit till den slutsatsen, att förvärvsprövning icke erfordras enligt bolagsförbudslagen i vad avser förvärv från kronan. Denna lag avser ju främst att hindra icke önskvärda förskjutningar i relationen mellan olika ägarekategorier. Det förhållandet att lämpligheten av försäljningen prövas på sätt ovan anförts vid alla överlåtelse, som kan ha någon betydelse i detta avseende, synes innebära garanti för att några mera avsevärda förskjutningar icke inträffar. Med hänsyn härtill och på grund av de föreskrifter i övrigt, som utredningen förutsätter skola utfärdas, synes jämväl de syften som jordförvärvslagen tjänar bli tillgodosedda även om förvärv från kronan undantages. Utredningen föreslår därför att förvärvsprövning i dessa fall ej heller skall erfordras enligt sistnämnda lag. Särskilt framstår det såsom obehövt att tillstånd kräves jämväl i sådana fall, då lantbruksnämnd försäljer fast egendom, som nämnden inköpt för rationaliseringsändamål.

I enlighet med vad sålunda anförts har utredningen i betänkandet bilagda utkast till lagar angående ändring i bolagsförbudslagen och jordförvärvslagen föreslagit bestämmelser av innebörd, att undantag från förvärvsförbuden medgivits bolag, förening eller stiftelse vid förvärv från kronan.

I fråga om förvärv från bolag har utredningen vid övervägande av de skäl som talar för och emot ett undantag kommit till den uppfattningen, att utredningen icke nu bör föreslå att sådant undantag göres.

En ledamot av utredningen har i denna del avgivit reservation och ansett, att utredningen bort tillstyrka, att förvärv som bolag gör från annat bolag undantages från bolagsförbudslagen.

Beträffande slutligen förvärv av små markområden har utredningen kommit till att något undantag för sådana områden icke bör införas, i varje fall icke såsom en provisorisk åtgärd.

Remissyttrandena

Förslaget att i bolagsförbudslagen och jordförvärvslagen göra undantag för överlåtelse från kronan har tillstyrkts eller lämnats utan

erinran av samtliga remissorgan utom Sveriges lantbruksförbund och Sveriges skogsägareföreningars riksförbund. *Hovrätten för Nedre Norrland samt länsstyrelserna i Östergötlands och Hallands län* förordar, att det föreslagna undantaget i jordförvärvslagen utsträcker till att avse jämväl andra subjekt än bolag, förening och stiftelse.

Kammarkollegiet framhåller, att av den kyrkliga jord, som avses i lagen den 4 januari 1927 angående tillstånd till försäljning av kyrklig jord i vissa fall samt till upplåtelse av sådan jord under tomträtt, blott en del tillhör kronan, samt hemställer om enhetlig behandling av den i sagda lag avsedda kyrkliga jorden, helst så, att kravet på förvärvstillstånd släppes beträffande all dylik jord. I samma riktning uttalar sig *överlantmätaren i Jönköpings län*.

Departementschefen

Utredningen föreslår till en början att från tillståndstvånget skall undantagas förvärv som bolag, förening eller stiftelse gör från kronan. Överlåtelse av kronan tillhörig fast egendom är numera i administrativ ordning reglerad på ett sätt som tillförsäkrar de av lantbruksnämnderna företrädde jordpolitiska synpunkterna behörigt inflytande. Prövning enligt jordförvärvs- och bolagsförbudslagarna synes alltså innebära onödig omgång. Jag förordar därför att förvärv av sådan egendom generellt undantages inte blott i bolagsförbudslagen utan i båda lagarna. Undantaget bör omfatta även sådan kyrklig jord som civilrättsligt tillhör kronan. Däremot torde böra ytterligare övervägas om även annan kyrklig jord lämpligen kan inbegripas.

I frågan om undantag för överlåtelser mellan bolag föreligger sådana meningsskiljaktigheter att ställning inte lämpligen bör tagas nu. Det torde i stället få ankomma på utredningen att förutsättningslöst upptaga denna fråga till fortsatt övervägande. Detsamma bör gälla frågan om undantag för förvärv av småområden.

Förslag om delegering av beslutanderätten i ärenden enligt bolagsförbudslagen

Utredningen

Av utredningen framlagt förslag i denna del är till sin innebörd i huvudsak överensstämmande med det genom propositionen framlagda förslaget. Utredningen har emellertid för länsstyrelses meddelande av förvärvstillstånd uppställt det villkoret, att bytesobjektens egenskap av fastigheter för skogsbruk samt det föreskrivna värdeförhållandet mellan fastigheterna måste styrkas genom intyg av lantbruksnämnd eller i vissa fall distriktslantmätare. Vidare har utredningen såsom alternativ till att egendomen förvärvas i utbyte mot annan fast egendom föreslagit att förvärvaren utfäster sig att överlåta kompensationsfastighet inom viss angiven tid. Någon motsvarighet till 5a § fjärde punkten i det genom propositionen framlagda förslaget har

icke upptagits i utredningens förslag. Beträffande stadgandenas utformning har utredningen förordat dels att i bolagsförbudslagen intages bestämmelser om allmänt bemyndigande för Konungen att överlämna beslutanderätten enligt 4 och 5 §§ på länsstyrelse, dels att bemyndigande för länsstyrelse att meddela tillstånd jämlikt bolagsförbudslagen lämnas i särskild kungörelse, upptagande de förutsättningar enligt vilka sådant tillstånd kan beviljas.

Utredningen har i sitt ställningstagande beträffande delegationens omfattning och i frågan om beslutanderätten bör anförtros länsstyrelse eller lantbruksnämnd framhållit, att det nu gäller en provisorisk anordning i avbidan på utredningens slutliga förslag.

Remissyttrandena

Utredningens förslag att till länsmyndighet delegera beslutanderätten i vissa ärenden enligt bolagsförbudslagen har vunnit så gott som enstämmig anslutning bland remissinstanserna. *Länsstyrelsen i Skaraborgs län* (där dock avvikande mening anmälts av landssekreteraren jämte föredraganden) samt *Sveriges lantbruksförbund* anser emellertid, att delegationen bör ske till lantbruksnämnd i stället för till länsstyrelse. *Lantbruksstyrelsen* och *RLF* uttalar sig närmast till förmån för lantbruksnämnderna men godtar delegering till länsstyrelse såsom ett provisorium. Från en del håll framföres förslag om utvidgning av delegationens omfattning. Utredningens förslag att länsstyrelsens prövning skall vara på visst sätt bunden vid intyg ävensom den föreslagna bestämmelsen om delegation i fall, där förvärvaren förklarat sig villig att avhända sig fastighet inom viss angiven tid, möter invändningar i flera remissyttranden. Slutligen kan nämnas, att två länsstyrelser anser, att länsstyrelse bör vara behörig avslå tillståndsansökan i klara avslagsfall samt att *kammarkollegiet* föreslår, att delegationsreglerna utformas som ett åläggande för länsstyrelse att avgöra ärendena. Kollegiet finner det som regel olämpligt, att vid myndighets handläggning av ärende skall föreligga såväl spörsmålet om myndigheten bör påtaga sig ansvaret för sakens avgörande som frågan hur saken i sådant fall bör avgöras. Dessa två spörsmål torde enligt kollegiet då lätt bli på ett icke önskvärt sätt sammanvävda.

Departementschefen

Departementschefen framhåller, att en delegation i lämplig omfattning till länsmyndighet av beslutanderätten i ärenden enligt bolagsförbudslagen synes innebära en ändamålsenlig förenkling av handläggningen och kunna främja önskvärda arronderingsbyten. Departementschefen finner därför, att delegation i en eller annan form nu bör komma till stånd och yttrar vidare följande.

Utan att taga ställning till frågan, åt vilken myndighet beslutanderätten bör anförtros på längre sikt, anser jag i likhet med utredningen, att man vid denna provisoriska lagändring bör stanna för länsstyrelsen. Detta alternativ är det minst ingripande i nu rådande ordning, enligt vilken läns-

styrelsen har att sörja för den förberedande handläggningen av samtliga ärenden enligt bolagsförbudslagen och även att i andra avseenden taga beaktning med sådana ärenden. Härtill kommer, att ärendena inte sällan skall bedömas också enligt 1916 års lag om vissa inskränkningar i rätten att förvärva fast egendom eller gruva eller aktier i vissa bolag, och att även den lagen lägger de administrativa uppgifterna på länsstyrelsen. Emellertid bör enligt min mening lagen tills vidare tillförsäkra de övriga närmast berörda länsmyndigheterna, nämligen lantbruksnämnden och överlantmätaren, ett avgörande inflytande på så sätt, att länsstyrelsen skall vara förhindrad att meddela förvärvstillstånd utan deras tillstyrkande. Då lantbruksnämnden eller överlantmätaren avstyrker tillstånd, skall ärendet alltså i vanlig ordning hänskjutas till avgörande av Kungl. Maj:t. För inhämtande av överlantmätarens yttrande torde mera sällan vara erforderligt med formlig remiss. Har lantbruksnämnden tillstyrkt ansökan och överlantmätaren närvarit vid nämndens sammanträde utan att låta till protokollet anteckna avvikande mening, bör erforderligt tillstyrkande anses föreligga även från hans sida.

Beträffande delegationens omfattning anser jag inte tillräckligt att föregripa utredningens fortsatta arbete genom att gå längre än utredningen i nuvarande skede ansett sig kunna förorda. Länsstyrelsens behörighet bör alltså enligt min mening begränsas till det fall att egendom förvärfvas i utbyte mot annan fast egendom inom länet samt att vardera egendomen är huvudsakligen avsedd för skogsbruk och ungefär motsvarar den andra i värde. De nu angivna förutsättningarna för länsstyrelsens behörighet torde böra upptagas i själva lagtexten. En särskild delegationskungörelse, sådan som utredningen föreslagit, synes då knappast erforderlig. Värderingen bör ske med hänsyn till vardera egendomens ytvidd, medelbonitet och belägenhet. Att på föreslaget sätt binda länsstyrelsens prövning vid intyg av vissa slag förefaller onödigt tyngande; i enskilda ärenden bör länsstyrelsen kunna godkänna även utredning av annat slag. Det i kungörelseförslaget särskilt omnämnda fallet att förvärvaren ämnar framdeles avhända sig kompensationsmark bör enligt min mening inte upptagas till särbehandling i författningen. Jag vill framhålla att, då för länsstyrelsens behörighet förutsättes att egendomen förvärfvas i utbyte mot annan egendom, däri inte ligger något krav på ett formligt bytesavtal. Såväl förvärvet som avhändelsen kan ske i köpets form, och köpeskillingarna behöver inte överensstamma med varandra. Även så kallade triangelbyten kan komma i fråga. Det är inte heller nödvändigt att de olika transaktionerna sker samtidigt. I viss utsträckning måste ett marktillgodohavande på den ena eller den andra sidan kunna tolereras för en kortare tid. Det väsentliga är att en utjämning är avsedd och ligger inom sikhåll samt framförallt att länsstyrelsens tillståndsgivning inte utövas på sådant sätt, att relationen mellan bolags- och bondeskog förskjutes. Prövningen av bolagens rena utvidgningsförvärv skall med andra ord förbehållas Kungl. Maj:t.

Syftet med den nu aktuella lagändringen påkallar inte, att länsstyrelsen

skall äga behörighet att avslå ansökan om förvärvstillstånd. Då ansökan finnes böra avslås, skall ärendet alltså, såsom utredningen föreslagit, hänskjutas till Kungl. Maj:ts prövning. I likhet med utredningen anser jag också att delegationen tills vidare bör medföra blott rättighet och således inte skyldighet att upptaga ärende till avgörande. Jag utgår då från att länsstyrelserna inte utan vägande skäl undandrager sig att utöva beslutanderätten och att de i förekommande fall redovisar sina skäl i det utlåtande som skall avges enligt 6 § andra stycket bolagsförbudslagen. Huruvida ansökan är ställd till Kungl. Maj:t eller till länsstyrelsen är självfallet ovidkommande. Framgår av ansökningen eller av omständigheterna i övrigt att sådant kompensationsförvärv åsyftas som avses med delegationen, kan länsstyrelsen alltid ingå i sakprövning. I övriga fall ankommer prövningen på Kungl. Maj:t. Länsstyrelsen har givetvis att själv pröva huruvida förutsättningarna för dess behörighet är för handen. Lagfart kan följaktligen inte vägras på den grund att länsstyrelsen anses ha överskridit sin behörighet.

Vissa frågor i övrigt

Utredningen har vid sin behandling av frågan till vilken länsmyndighet delegation bör ske uttalat, att den förutsätter, att länsstyrelse vid handläggning av ärenden av ifrågavarande slag kommer att — i särskilda fall — tillkalla överlantmätaren och lantbruksdirektören samt låta endera av dem vara föredragande.

I *remissyttrandena* har från några håll anmärkts, att utredningens rekommendation i detta hänseende är oförenlig med gällande bestämmelser i länsstyrelseinstruktionen. En länsstyrelse har dessutom framhållit, att en sådan ordning torde bli tungrodd och ej sällan blott av formell natur.

Departementschefen anser, att ehuru länsstyrelsen på allt sätt bör utnyttja nämnda befattningshavares sakkunskap föredragningen i mera teknisk bemärkelse tills vidare bör ankomma på den som enligt länsstyrelseinstruktionen skall vara föredragande. I detta sammanhang förordar departementschefen sådan ändring av 6 § andra stycket bolagsförbudslagen att föreskriften om hörande av vissa organ kommer att i överensstämmelse med rådande praxis avse lantbruksnämnden och överlantmätaren ävensom kommunalnämnden i orten eller annan kommunal myndighet. Departementschefen finner vidare, att i anslutning till förevarande lagändringar lämpligen bör öppnas möjlighet för länsstyrelsen att — även i ärenden där sakprövningen ankommer på Kungl. Maj:t — göra eftergifter i fråga om den utredningsplikt som åvilar sökanden, och uttalar att vidtagande av härför erforderlig kungörelseändring torde få ankomma på Kungl. Maj:t.

Utredningen har vidare uttalat, att besvärstadgandet i 6 § tredje stycket bolagsförbudslagen efter de övriga ändringar i lagen, som utredningen föreslagit, lämpligen bör utgå.

Departementschefen biträder denna uppfattning och framhåller, att det nu av 57 § länsstyrelseinstruktionen den 30 maj 1958 (nr 333) framgår att besvärsmått föreligger samt att besvärstiden regleras i lagen den 4 juni 1954 om besvärstid vid talan mot förvaltande myndighets beslut. Vidare anför departementschefen, att i detta sammanhang bolagsförbudslagen även bör ändras så att orden Konungens befallningshavande genomgående utbytes mot länsstyrelsen.

Utredningen har föreslagit ändrad lydelse av 12 § j o r d f ö r v ä r v s l a g e n. Ändringen är betingad av den år 1958 på riksdagens initiativ företagna ändringen i 1 §, varigenom landskommuner, köpingar, städer och municipalsamhällen helt befriades från skyldighet att söka förvärvstillstånd. Vid lagrådsbehandlingen av riksdagsförslaget anmärktes, att 12 § bort bringas i överensstämmelse med 1 §. Med beaktande härav har utredningen nu förordat sådan ändring i 12 § att vid där avsedd auktion försäljning må ske till kommun av nyss angivet slag oavsett ändamålet med förvärvet.

Departementschefen har biträtt utredningens förslag jämväl i denna del.

Utredningen har slutligen övervägt, huruvida dess förslag i delegationsfrågan bör föranleda ändring i 19 kap. 3 § 1 mom. tredje stycket jorddelningslagen. Enligt bestämmelser i detta stycke må vissa i paragrafen föreskrivna jordpolitiska villkor för avstyckning av skogsmark icke hindra avstyckning i enlighet med tillstånd som jämlikt bolagsförbudslagen meddelas av Kungl. Maj:t. Härutinnan anför utredningen följande.

Vilket delegationsalternativ som än väljes, synes ändring i detta stadgande ej behöva vidtagas. Detta skulle visserligen kunna medföra att ett förvärv av fastighetsdel, som länsstyrelsen eller lantbruksnämnd givit tillstånd till, icke kunde fullföljas av den anledningen, att fastighetsbildningsmyndigheten finner 19 kap. 3 § utgöra hinder mot avstyckning. Risken härför synes emellertid vara mycket ringa. Om i sådana fall ett ärende prövas med stöd av delegation, bör tillstånd meddelas endast om överlantmätaren tillstyrkt. En sådan tillstyrkan lämnas givetvis icke utan att fastighetsbildningsåtgärden underkastats erforderlig bedömning enligt jorddelningslagen. Har överlantmätaren uttryckt tvekan kan myndigheten översända ärendet till Kungl. Maj:t för avgörande. Delegationen innebär ju blott att myndigheten *äger* giva tillstånd. Även om myndigheten enligt delegationsbestämmelserna är behörig att meddela tillstånd i ett visst ärende, har den därför alltid rätt att överlämna prövningen till Kungl. Maj:t.

I det genom propositionen framlagda förslaget — som i 5a § föreskrivit att överlantmätarens tillstyrkan utgör förutsättning för att förvärvstillstånd må meddelas av länsstyrelse — har något förslag till ändring av nu ifrågasvarande lagrum icke upptagits.

Lagrådet

Lagrådet lämnar de genom propositionen framlagda förslagen utan erinran.

Utskottet

Utskottet har icke funnit anledning till erinran mot det genom propositionen framlagda förslaget. Utskottet vill emellertid för sin del betona önskvärdheten av att den verksamhet, som under medverkan av bl. a. lantbruksnämnderna nu bedrivs för att få till stånd en bättre ägoanordning i fråga om skogsmarken, i vidgad omfattning underlättas. Utskottet förutsätter, att jordlagsutredningen i sitt fortsatta arbete kommer att undersöka möjligheten av ytterligare förenkling av gällande bestämmelser i detta syfte.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,
att riksdagen måtte bifalla förevarande proposition.

Stockholm den 10 maj 1960

På tredje lagutskottets vägnar:

HUGO OSVALD

Vid detta ärendes behandling har närvarit:

från första kammaren: herrar Osvald, Grym, Göran Karlsson, Kristiansson, Alexanderson, Åke Larsson, Ferdinand Nilsson och Schött;

från andra kammaren: herrar Levin, Johansson i Torp, Nyberg, Nilsson i Östersund, Svenning*, Wachtmeister, Grebäck och Turesson*.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservation

av herr *Ferdinand Nilsson*, som ansett, att utlåtandet under rubriken »Utskottet» bort ha följande lydelse: »Utskottet har icke funnit anledning till erinran mot det genom propositionen framlagda förslaget. Såvitt avser förvärv från kronan i de fall där försäljningen på grund av bemyndigande sker genom central förvaltningsmyndighet hör, såsom jordlagsutredningen förutsatt, utfärdas liknande bestämmelser som i enlighet med propositionen 148/1959 gäller i fråga om s. k. avtalsbyten genom domänstyrelsen. — Utskottet vill för sin del betona önskvärdheten — — — förevarande proposition.»